

FICTER: Una nova ullada (musical) al cinema expressionista alemany

ABABS

Com suposo que tothom sabrà ja de sobres (i si no és així, em sap greu, però arribeu tard), els passats mesos d'octubre, novembre i desembre d'aquest 2008 s'ha portat a terme el primer Festival de Ciència-Ficció i Terror de les Illes Balears (FICTER), en què hem tingut l'oportunitat de gaudir de moments inoblidables gràcies a l'esforç i la feina dels seus organitzadors: des de concerts dedicats al mestre John Williams fins a l'emissió en pantalla gran d'un clàssic com *El Planeta de los Simios* (*Planet of the Apes*, el film original de Franklin J. Schaffner, 1968), passant sobretot per un complet cicle dedicat a l'expressionisme alemany amb títols mítics com *El Gabinet del Doctor Caligari* (*Das Cabinet des Dr. Caligari*, Robert Wiene, 1920), *El Gólem* (*Der Golem, Wie er in Die Welt Kam*, Paul Wegener i Carl Boese, 1920), o *Berlín, Sinfonia de una Gran Ciudad* (*Berlin: Die Symphonie der Grossstadt*, Walter Ruttmann, 1927), una activitat realitzada amb la col·laboració del Centre de Cultura "Sa Nostra". Això es diu un esdeveniment...

Però sens dubte, l'activitat més original duta a terme dintre d'aquest festival, ha sigut l'especial

homenatge fet als dos grans clàssics immortals com són *Nosferatu, el Vampiro* (*Nosferatu, Eine Symphonie des Grauens*, Friedrich Wilhelm Murnau, 1922), i *Fausto* (*Faust, Eine Deutsche Volks-sage*, també de Friedrich Wilhelm Murnau, 1926), per les quals hem tingut l'oportunitat de gaudir de música especialment composta per elles i també interpretada en directe dintre de la mateixa sala.

Fausto

Anant per parts, i començant per la projecció de *Nosferatu, el Vampiro* que va tenir lloc dia 15 de novembre, el primer que hem de dir és que aquesta és la primera adaptació de l'obra *Dràcula*, de Bram Stoker, al cinema, encara que feta sense permís. Aquesta circumstància va fer que la vídua de l'escriptor portés als tribunals el fet, i que el jutge prengués una decisió una mica desproporcionada: destruir totes les còpies del film que existien, cosa, que, afortunadament, no es va aconseguir, i després d'unes quantes restauracions, tots hem pogut tornar a gaudir d'aquesta obra mestra. I pel que fa a la música, el cas d'aquesta pel·lícula és similar al d'altres obres semblants: és a dir, que a més d'una partitura ja existent que va necessitar

Fausto

la mateixa restauració que el film, molts d'altres compositors han fet diferents melodies i músiques per il·lustrar les imatges sense so, com Peter Schirrmann, Hans Posegga, o fins i tot James Bernard... i això mateix és el que ara han fet dos joves músics com són Bibiana Rosselló i Miquel Forteza. És a dir, compondre tota una partitura adaptada a les imatges, i també interpretar-la en directe amb un piano i un violí: el que es diu una activitat arriscada, però com bé ens va contar Joan Arbona, president de l'Associació Balear Amics de les Bandes Sonores (ABABS) i també presentador de l'acte, els espectadors varem tenir el privilegi de fer un viatge en el temps fins arribar als principis del cinema, a aquells moments en què les pel·lícules eren mudes i portaven un acompanyament musical en viu, i un cartell a la paret ens pregava que no llancéssim objectes als músics, la qual cosa, per descomptat, no va passar aquesta vegada: amb una tèrbola llum d'espelmes i sempre sota la penetrant mirada del diabòlic Nosferatu, Bibiana Rosselló i Miquel Forteza ens varen acompanyar molt eficaçment a través de tot el ventall d'emocions i experiències que tenien lloc a la pantalla, des de les apassionades abraçades dels protagonistes fins a les seves angoixes i pors, des dels carrers de la ciutat fins als misteriosos cims on s'amaguen els vampirs, des del terror de veure com el mal s'apodera d'un vaixell fins a la satisfacció del triomf de la bondat divina. Perfectament aconseguit, amb unes composicions

que barrejaven perfectament el necessari romanticisme amb el més profund terror, i sobretot amb un tema principal deliciós, que els músics varen tornar a executar com a bis una vegada que les imatges ja s'havien acabat: i a més d'això, moltes varen ser les persones del públic que es varen sorprendre admirant la destresa dels dos joves per fer presents coses com el renou de les portes al obrir-se, els mosquits volant o els nervis dels personatges sense més ajut que el d'un parell de notes musicals executades només amb un piano i un violí, adonant-se que realment així es feien les coses als temps de *Nosferatu*.

I precisament, també tal i com es feien quatre anys després, perquè a l'any 1926 encara mancava un poc de temps perquè arribessin les pel·lícules sonores, i genis com Murnau continuaven inventant el cinema partint del no res i creant espectacles que ja al seu temps eren veritables clàssics tals com aquest *Fausto* que es va projectar dia 3 de desembre, que mai no va estar prohibit ni va patir persecucions judicials però que també va necessitar una profunda restauració l'any 1997, que li va retornar les seves dues hores de durada original (fins aquestes dates sempre havíem assistit a passes de versions mutilades) i que també li passa un poc el mateix que l'anterior film pel que fa a la banda sonora. Perquè si bé un compositor de tant de renom com William Axt va compondre una partitura original per a la versió que es va estrenar als Estats Units aquell

mateix any 1926, també són unes quantes les veus que al llarg del temps han anat afegint la seva particular visió musical al mite, com Wolfgang Dauner, Rolf Unkel, o Daniel Schnyder, noms als quals ara s'hi ha afegit el del mestre Arsénio Martins, pianista que ha compost tota una nova banda sonora per acompanyar aquesta versió restaurada i que sens dubte va deixar molt sorpresos tots els assistents. Amb l'acompanyament de Jordi Rumbau al clarinet i José Romero Barberà al violoncel, els espectadors no només vàrem tenir de nou la possibilitat de tornar als orígens del cinema i de la música de cinema tal com ja havíem pogut fer amb *Nosferatu*, el *Vampero*, sinó que, a més d'això, aquesta vegada ens vàrem quedar realment bocabadats amb tots els matisos de sons que la combinació de tots tres instruments ens va proporcionar: i és que gràcies a aquests tres professionals, vàrem compartir l'oposició de la llum i la tenebra, la desesperació de Faust davant la pesta negra, les malignes intencions del diable i els seus trucs per controlar l'ànima del seu objectiu, el dolor i la passió del jove Faust i l'amor i la desesperació de la pobre Gretchen, tota una lliçó de sentiments musicals al servei d'una de les més grans pel·lícules del cinema mut.

I és precisament aquí mateix on es pot aprofitar per parlar una altra vegada d'aquella qüestió tan antiga que encara avui molta gent discuteix, i de la qual vaig tenir ocasió de parlar amb distints assistents als actes una vegada finalitzats: ¿quina és la millor música de cinema, aquella que es fa

sentir a la pel·lícula, o aquella que no s'arriba a fer notar? Sincerament, i després d'unes quantes discussions al respecte, ningú no va arribar a cap solució possible: jo mateix em vaig perdre més d'una i de dues vegades dintre de les imatges sense que les meves orelles s'adonessin per complet de les característiques musicals, i també més d'una i més de dues vegades la melodia principal em va fer fins i tot tancar els ulls uns segons per tal de escoltar-la i gaudir-la, encara que per molt que tanqués els ulls no deixava de veure a Faust o a Nosferatu al meu davant, o per molt que m'hipnotitzessin les imatges no deixava d'escoltar el piano o el violí. Així, doncs, i després d'haver assistit a un esdeveniment tan especial i tan únic com aquest (que avui dia resulta tota una sorpresa però fa vuitanta anys era d'allò més habitual, i això és una cosa que no podem oblidar en cap moment), l'únic que és absolutament cert és que l'art, sigui l'art cinematogràfic o l'art musical, és tot un goig per als sentits, i per tant, la combinació d'ambdós només pot donar lloc a noves sensacions i nous plaers a tenir en compte: ningú no dubta que Murnau va ser un gran director que ens va deixar grans obres mestres, i tots aquells que han fet l'esforç de compondre notes que acompanyin les seves imatges es mereixen un fort aplaudiment i una sincera felicitació, sobretot si ho han fet tan bé com en aquestes dues ocasions del tot inoblidables.

Enhorabona, doncs, a tots els músics, i moltes gràcies per aquesta màgica experiència! ■

